

NORGES HØYESTERETT

Den 4. juni 2018 avsa Høyesterett dom i

HR-2018-1036-A, (sak nr. 2016/928), sivil sak, anke over dom,

Torbjørn Selstad Thue (advokat Merete Furesund – til prøve)

Politiets Fellesforbund (partshjelper) (advokat Tore Lerheim)

mot

Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet (Regjeringsadvokaten v/advokat Siri K. Kristiansen) (Rettslig medhjelper: Regjeringsadvokaten v/advokat Ketil Bøe Moen)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Arntzen**: Saken gjelder spørsmål om tid som en polititjenestemann har brukt på reiser til og fra et annet arbeidssted enn hans vanlige og utenom alminnelig arbeidstid, er å anse som arbeidstid i relasjon til vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10. Spørsmålet er videre om tjenestemannen bare har krav på reisetidsgodtgjørelse, eller om reisetiden skal godtgjøres som arbeidstid med overtidstillegg.
- (2) Torbjørn Selstad Thue ble i 1995 tilsatt som lensmannsbetjent – senere politibetjent og politiførstebetjent – ved Gaular lensmannskontor i Sogn og Fjordane. Fra 2005 og ut 2014 var Thue tilknyttet Sogn og Fjordane politidistrikts såkalte utrykningsenhet (UEH). Hvert politidistrikt skal ha et slikt UEH-lag til å forestå blant annet væpnete aksjoner og eskorteoppdrag for myndighetspersoner som besøker distriktet. UEH-laget i Sogn og Fjordane besto av rundt ti spesialtrente tjenestemenn.
- (3) Saken knytter seg til tre UEH-oppdrag høsten 2013. Oppdrag nr. 1 var et eskorteoppdrag i forbindelse med daværende helseminister Jonas Gahr Støres besøk i Nordfjord 7. oktober 2013. Oppdrag nr. 2 var en væpnet narkotikaaksjon i Sogndal og omegn 8. oktober 2013. Oppdrag nr. 3 var et nytt eskorteoppdrag, nå i forbindelse med

statsminister Erna Solbergs besøk i Årdal 16. november 2013.

- (4) I lagmannsrettens dom er Thues gjøremål i anledning disse oppdragene beskrevet slik:

"Ved oppdrag nr. 1 skulle Støre hentes mandag morgen 7. oktober 2013 på flyplassen i Volda, flere timers kjøring unna. Thue dro søndag 6. oktober 2013 ca. kl. 17.00 hjemmefra og bort til Gaular lensmannskontor, som ligger rett ved hans bopel. Her pakket han tjenestebilen med nødvendig utstyr, herunder skuddsikker vest, ammunisjon og sambandsutstyr. Han meldte så fra til politidistriktets operasjonssentral – heretter kalt Operasjonssentralen – at han startet på turen til Volda. På veien kjørte Thue innom Førde lensmannskontor, ca. 25 minutter unna, og hentet et tjenestevåpen (hans eget var på service). Han kjørte deretter til Gloppen lensmannskontor, der han møtte politibetjent Dvergsdal – som skulle være med på oppdraget. Thue og Dvergsdal skulle under Støres besøk være sjåførere i hver sin bil. Fra Gloppen til Volda, der de overnattet, trente de – i hver sin bil – på eskortejøring, i tillegg til at de rekognoserte. I denne forbindelse har arbeidsgiver godtatt tiden fra kl. 18.30 som arbeidstid, og med overtidstillegg. Den omtvistete perioden her gjelder intervallet fra kl. 17 til kl. 18.30, dvs. forut for eskortetreningen m.v. Thue har bare fått dette godkjent som reisetid, ikke som arbeidstid.

Dagen etter, mandag 7. oktober 2013, ble Støre hentet som planlagt, og kjørt fra Volda til Nordfjord – og senere tilbake til flyplassen i Volda. Deretter, fra kl. 16.20, kjørte Thue og Dvergsdal hjemover igjen, Thue helt til Gaular. Han var tilbake ca. kl. 19.30. Denne returreisen har Thue bare fått godkjent som reisetid, ikke som arbeidstid.

Oppdrag nr. 2 var en væpnet narkotikaaksjon i Sogndal og omegn allerede neste dag, tirsdag 8. oktober 2013. Thue var ca. kl. 06.30 på Gaular lensmannskontor, der han pakket tjenestebilen med utstyr, herunder våpen – samt meldte fra til Operasjonssentralen. Han kjørte deretter til Førde lensmannskontor og møtte de øvrige i UEH-laget, før de kjørte videre til Sogndal, der de ankom rundt kl. 08.00. Aksjonen – som etter det opplyste innebar flere pågripelser – varte frem til kl. 21.53, da Thue og de øvrige kjørte fra Sogndal igjen. Thue var tilbake i Gaular kl. 23.35.

Returreisen fra Sogndal har Thue bare fått godkjent som reisetid, ikke som arbeidstid. Reisen til Sogndal er godkjent som arbeidstid (og med overtidstillegg), men staten har opplyst at dette har skjedd ved en feil. Uansett er reisen til Sogndal ikke tema for retten.

Oppdrag nr. 3 var et eskorteoppdrag for statsminister Erna Solberg en måneds tid senere, lørdag 16. november 2013, da Thue i utgangspunktet hadde fri. Denne dagen kjørte han fra Gaular ca. kl. 08.00 – etter å ha pakket tjenestebilen med utstyr, herunder våpen. Han meldte også fra til Operasjonssentralen. Deretter kjørte han til Førde lensmannskontor, hvor han hentet politibetjent Malterud – som han skulle utføre oppdraget sammen med. De kjørte deretter i samme bil til Årdal, der Malterud skulle over i en annen bil. Underveis var det uomstridt en del telefoner for å planlegge oppdraget, idet det blant annet skjedde endringer i dette på grunn av vanskelige værforhold. De var fremme i Årdal ca. kl. 11.00. Etter at oppdraget var utført her kjørte Thue, kl. 16.40, tilbake til Gaular. Han var tilbake kl. 19.40.

Returreisen fra Årdal har Thue bare fått godkjent som reisetid, ikke som arbeidstid. Det samme gjaldt opprinnelig reisen til Årdal. Under ankeforberedelsen for lagmannsretten har imidlertid staten godtatt denne reisen som arbeidstid (og med overtidstillegg), ..."

- (5) Thue mente alle de aktuelle reisene skulle anses som arbeidstid og fremmet krav om overtidsgodtgjørelse. Da kravet ble avslått av arbeidsgiver, reiste han søksmål mot staten v/Justis- og beredskapsdepartementet. I stevningen meldte Politiets Fellesforbund seg som partshjelper for Thue etter tvisteloven § 15-7.

- (6) Oslo tingrett avsa 11. desember 2014 dom med slik domsslutning:
- "1. Staten ved Justis- og Beredkapsdepartementet frifinnes.
  2. Torbjørn Selstad Thue og Politiets Fellesforbund dømmes in solidum til å betale Staten ved Justis- og Beredkapsdepartementet 82 650 – åttitotusensekshundreogfemti – kroner i sakskostnader innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse."
- (7) Tingretten fant at de aktuelle reisene ikke kunne anses som arbeidstid etter arbeidsmiljøloven § 10-1, og at heller ikke tariffavtalen – Arbeidstidsbestemmelser for politi- og lensmannsetaten av 2013 (ATB 2013) – ga krav på overtidsgodtgjørelse.
- (8) Thue anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Under ankeforberedelsen godtok staten at Thue på reisen *til* Årdal lørdag 16. november 2013 (oppdrag nr. 3) utførte så mange planleggingsoppgaver at reisen kunne avlønnes med overtidstillegg. Den gjenværende tvisten gjelder etter dette fire tidsperioder; intervallet fra kl. 17.00 til kl. 18.30 på reisen *til* Volda (oppdrag nr. 1), samt returreisene på alle de tre oppdragene.
- (9) Lagmannsretten avsa 18. februar 2016 under dissens dom med slik domsslutning:
- "1. Anken forkastes.
  2. Saksomkostninger tilkjennes ikke, hverken for tingretten eller for lagmannsretten.
  3. Utgiftene til arbeidslivskyndige meddommere for begge instanser dekkes, solidarisk, av Torbjørn Selstad Thue og Politiets Fellesforbund."
- (10) Thue har anket dommen til Høyesterett, fortsatt med Politiets Fellesforbund som partshjelper. Anken gjelder i all hovedsak rettsanvendelsen.
- (11) Under saksforberedelsen ble det besluttet å stille spørsmål til EFTA-domstolen om forståelsen av arbeidstidsbegrepet i Europaparlaments- og rådsdirektiv 2003/88/EF – Beskyttelse av arbeidstakernes helse og sikkerhet (arbeidstidsdirektivet). Foreleggelsesbrevet av 14. desember 2016 inneholdt følgende spørsmål:
- "I Er den tiden som medgår til en reise pålagt av arbeidsgiver, til og/eller fra et annet oppmøtested enn arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested, når reisen skjer utenfor alminnelig arbeidstid, å anse som arbeidstid etter artikkel 2 i direktiv 2003/88/EF?
  - II I den grad en reise som beskrevet i spørsmål I ikke i seg selv er tilstrekkelig til klassifisering som arbeidstid, hva er det rettslige vurderingstemaet og de relevante momentene for vurderingen av om reisetiden likevel blir arbeidstid? Det bes herunder omtalt om det skal foretas en intensivitetsvurdering av innslaget av arbeid på reise.
  - III Har det betydning for vurderingene under spørsmål I og II hvor ofte arbeidsgiver fastsetter et annet oppmøtested enn det som er arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested?"
- (12) EFTA-domstolen avga 27. november 2017 rådgivende uttalelse med slik slutning:

- "1. Den nødvendige tid som medgår til reise utenfor alminnelig arbeidstid for en arbeidstaker som den ankende part til og/eller fra et annet sted enn hans faste eller sedvanlige oppmøtested for å utføre sine arbeidsoppgaver eller plikter på dette andre sted som angitt av arbeidsgiver, utgjør 'arbeidstid' etter artikkel 2 i direktiv 2003/88/EF.
2. Det kreves ingen vurdering av intensitet av den mengde arbeid som utføres på reisen.
3. Hvor ofte slike reiser finner sted, er uvesentlig med mindre virkningen er at arbeidstakerens arbeidssted flyttes til et nytt fast eller sedvanlig oppmøtested."

- (13) Det er på det rene at spørsmålet om avlønning og økonomisk kompensasjon ikke omfattes av direktivet.
- (14) Under saksforberedelsen for Høyesterett har staten akseptert EFTA-domstolens konklusjoner for så vidt gjelder forståelsen av direktivet og de parallelle vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven. Staten har imidlertid nedlagt påstand om at Thues krav om fastsettelsesdom for at de aktuelle reisene er "arbeidstid" nedfelt i påstanden pkt. 1, må avvises på grunn av manglende rettslig interesse, jf. tvisteloven § 1-3.
- (15) Det er fremlagt en rekke nye dokumenter for Høyesterett som skal belyse tariffhistorikken i tilknytning til spørsmålet om økonomisk godtgjørelse for reisetid. Hovedorganisasjonen Unio har dessuten inngitt innlegg til Høyesterett etter tvisteloven § 15-8. Ut over dette står saken i samme stilling som for lagmannsretten.
- (16) Den ankende part, *Torbjørn Selstad Thue*, har i korte trekk gjort gjeldende:
- (17) Saken reiser to hovedspørsmål; nemlig om de aktuelle reisene er å anse som "arbeidstid" etter arbeidsmiljøloven § 10-1 med tilhørende vernebestemmelser i lovens kapittel 10, og om Thue har krav på overtidsbetaling for hele reisetiden.
- (18) Det følger av § 10-1 at den tiden "arbeidstaker står til disposisjon for arbeidsgiver" anses som "arbeidstid". En tilsvarende definisjon følger av arbeidstidsdirektivet artikkel 2. EFTA-domstolen har i sin rådgivende uttalelse funnet at de aktuelle reisene er å anse som arbeidstid i direktivets forstand, og det er ikke grunnlag for å fravike dette. Det samme må da gjelde etter arbeidsmiljøloven kapittel 10, noe som under enhver omstendighet også følger av interne norske rettskilder. Så lenge reisene har startet på Gaular lensmannskontor, som er Thues faste arbeidssted i henhold til arbeidsavtalen, er den etterfølgende reisetiden uansett å anse som arbeidstid.
- (19) Thue har rettslig interesse i å nedlegge fastsettelsespåstand om at reisetiden er å anse som arbeidstid. Spørsmålet om hva som skal anses som arbeidstid etter arbeidstidsdirektivet og de parallelle vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10, har konkret og aktuell betydning for Thue, og dessuten for andre arbeidstakere i samme situasjon. Staten har erkjent at reisetiden er arbeidstid etter direktivet og de parallelle vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven, og skulle da ha nedlagt sammenfallende påstand på dette punktet.
- (20) De aktuelle reisene må videre godtgjøres som overtid, jf. Arbeidstidsbestemmelser for politi- og lensmannsetaten pr. 1. april 2013 (ATB 2013) § 15 nr. 7, jf. § 3. Pålagt arbeid ut

over alminnelig arbeidstid skal kompenseres med overtidsgodtgjørelse. Thue møtte opp på lensmannskontoret og lastet tjenestebilen før han kjørte ut på oppdragene. Han hadde dessuten med våpen og meldte fra til Operasjonssentralen, som kunne nå ham gjennom sambandet underveis. Han må da anses for å ha stått til arbeidsgivers disposisjon under reisene.

- (21) Arbeidstidsbegrepet i tariffavtalen må tolkes på samme måte som arbeidsmiljølovens arbeidstidsbegrep, jf. § 10-1 og § 10-6. Det følger dessuten av tariffhistorikken at tjenestereiser har vært ansett som arbeidstid i staten siden 1976. Det skjedde en opprydning av avtaleteksten i ATB 2013, slik at det ikke lenger fremgår uttrykkelig at føring av statens bil gir grunnlag for overtidbetaling (føreregelen). Dette innebærer imidlertid ikke at overtidsgrepet ble endret. Arbeidets karakter forblir det samme uavhengig av eksemplifiseringen av hva som omfattes av arbeidsbegrepet.
- (22) Thue har uansett krav på overtidsgodtgjørelse etter § 15 nr. 7 pkt. 2 for reiser han har utført på sin fritid.
- (23) Torbjørn Selstad Thue har nedlagt slik påstand:
- "1. Tidsrommene 6. oktober 2013 fra kl. 17.00 til kl. 18.30, 7. oktober 2013 fra kl. 16.20 til kl. 19.30, 8. oktober 2013 fra kl. 21.53 til kl. 23.35 og 16. november 2013 fra kl. 16.40 til kl. 19.40 anses som arbeidstid for Torbjørn Selstad Thue.
  2. Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet betaler Torbjørn Selstad Thue godtgjørelse etter ATB2013 § 15 nr. 7 for arbeid utført i tidsrommene i påstandspunkt 1, med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.
  3. Domsslutningens punkt 3 oppheves.
  4. Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet dømmes til å erstatte Torbjørn Selstad Thues sakskostnader for tingrett, lagmannsrett og Høyesterett."
- (24) Partshjelperen, *Politiets Fellesforbund*, har sluttet seg til ankende parts anførsler, og i korte trekk fremhevet:
- (25) Skillet mellom "arbeidstid" og "arbeidsfri" i arbeidsmiljøloven § 10-1 har stor velferdsmessig betydning for arbeidstakere i politi- og lensmannsetaten. Tjenestemennene er allerede underlagt omfattende unntak fra normalordningen i lovens kapittel 10. En tolkning av begrepet "arbeidstid" som gir arbeidsgiver enda større fleksibilitet med hensyn til lovens vernebestemmelser, vil føre til en ytterligere svekkelse av deres arbeidsrettslige stilling. Formålet med arbeidsfri er restitusjon, og hviletiden må ikke settes under et enda større press.
- (26) Når det gjelder spørsmålet om godtgjøring, ble det ikke gjort endringer i polititjenestemennenes disfavør ved inngåelsen av ATB 2013. Hva som skal anses som arbeidstid med rett til overtidsgodtgjørelse er fortsatt det samme, også med hensyn til føring av tjenestebil.
- (27) Politiets Fellesforbund har nedlagt slik påstand:

"Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet vert dømt til å erstatte Politiets Fellesforbund sine sakskostnader for tingrett, lagmannsrett og Høgsterett."

- (28) Ankemotparten, *staten ved Justis- og beredskapsdepartementet*, har i korte trekk gjort gjeldende:
- (29) Staten aksepterer at den tid Thue brukte på de aktuelle reisene er "arbeidstid" etter arbeidstidsdirektivet og de bestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10 som gjennomfører direktivet. Thues krav nedfelt i påstanden pkt. 1 er imidlertid ikke knyttet opp mot de aktuelle vernebestemmelsene, og det er heller ikke anført å foreligge brudd på disse i tilknytning til de omstridte reisene. Denne delen av saken må følgelig avvises på grunn av manglende rettslig interesse, jf. tvisteloven § 1-3.
- (30) Direktivet regulerer ikke spørsmålet om hvordan arbeidstid skal godtgjøres, og på dette området har partene full avtalefrihet under arbeidsmiljøloven, jf. § 10-12 fjerde ledd. Spørsmålet om økonomisk kompensasjon reguleres derfor av de tariffavtalene som gjaldt da reisene fant sted.
- (31) Overtidsbestemmelsene i ATB 2013 § 15 nr. 7 første ledd, jf. fellesbestemmelsene i Hovedtariffavtalen i staten (HTA) § 13 nr. 2 og nr. 3 kommer ikke til anvendelse, fordi de ikke bygger på det utvidende arbeidstidsbegrepet som EFTA-domstolen senere har lagt til grunn.
- (32) Godtgjørelse for tid brukt på reise er regulert i særbestemmelsen for reise i ATB 2013 § 15 nr. 10, jf. HTA § 8, som uansett må gå foran § 15 nr. 7 første ledd, jf. HTA § 13. HTA § 8 nr. 5 definerer reisetid som "den tid som medgår på reisen mellom arbeidssted/bosted og forretningssted, inkludert nødvendig ventetid underveis". Det at Thue brukte tjenestebil, brakte med seg våpen og meldte fra til Operasjonsentralen ved avreise, innebærer ikke at reisen skal anses som arbeidstid med krav på overtidsgodtgjørelse etter ATB 2013 §15 nr. 10, jf. HTA § 8 nr. 4. Med "[a]rbeidet tid" i sistnevnte bestemmelse må forstås aktivt arbeid til forskjell fra vanlig reisetid. Særregelen om føring av tjenestebil forsvant fra og med ATB 2013 til fordel for utvidet overtid etter § 3 ved transportoppdrag.
- (33) Heller ikke § 15 nr. 7 pkt. 2 gir selvstendig grunnlag for overtidsgodtgjørelse for de aktuelle reisene. Bestemmelsen kommer bare til anvendelse i tilfeller hvor tjenestemannen på sin fritid beordres til å møte til overtidstjeneste på annet sted enn sitt faste arbeidssted, slik at han får en "ekstrareise" utover det han ellers ville fått. Dette innebærer at bestemmelsen utelukkende kan få anvendelse på oppdrag nr. 3. Begrepet "tjenestetid" kan imidlertid ikke forstås som overtid eller arbeidstid. Begrepet tjenestetid må i likhet med det som gjaldt etter den tidligere bestemmelsen i ATB 2009 § 11 nr. 4 bokstav a, forstås som et fellesbegrep for arbeidstid og reisetid. Bestemmelsen presiserer derved det som allerede følger av § 15 nr. 10.
- (34) Staten ved Justis- og beredskapsdepartementet har nedlagt slik påstand:
1. **Ankende parts påstand punkt 1 avvises.**
  2. **For øvrig forkastes anken med unntak av påstandens punkt 3.**

3. Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet tilkjennes sakskostnader for alle instanser."

(35) *Mitt syn på saken*

(36) 1. Avvisning

(37) Spørsmålet er om den delen av saken som gjelder kravet om at den omtvistede reisetiden er "arbeidstid" må avvises på grunn av manglende rettslig interesse, jf. tvisteloven § 1-3. Det følger av denne bestemmelsen at søksmålet må gjelde et rettskrav – det vil si et krav som er regulert av rettsregler – og at saksøker må ha et reelt behov for å få kravet avgjort i forhold til saksøkte. I Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 364 uttaler departementet følgende:

"Bestemmelsen er utformet – og ment praktisert – slik at den nærmere forståelsen av bestemmelsen vil kunne endre seg over tid. De nærmere avgrensninger etter § 1-3 vil nødvendigvis til en viss grad bero på skjønn, og i grensetilfelle vil det være avgjørende om det er naturlig og rimelig at tvisten skal kunne bringes inn for domstolene, ..."

(38) Etter mitt syn har Thue rettslig interesse i å få fastsettellesdom for kravet.

(39) Utgangspunktet er at en tvistegenstand som gjelder en rettslig karakteristik, er et "rettskrav" med mindre det er usikkert hva rettsvirkningene vil være, jf. Rt-2008-362 avsnitt 53.

(40) Thues påstand er riktignok generelt formulert, og han kan ikke få dom for at reisetiden skal anses som arbeidstid uten nærmere presiseringer. Jeg tolker imidlertid kravet slik at det er rekkevidden av vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10 som Thue søker en avklaring av. Vilkåret om at saken må gjelde et rettskrav er da oppfylt.

(41) Videre bør det i saker som en arbeidstaker reiser mot arbeidsgiver, ikke stilles for strenge krav til "reelt behov", jf. Backer, Norsk sivilprosess, 2015, side 220 og eksempelvis HR-2018-492-U.

(42) Som partshjelperen har påpekt, er det for polititjenestemenn gjort omfattende unntak fra lovens vernebestemmelser i tariffavtalen og i forskrift om unntak fra arbeidsmiljøloven av 2005. I hvilken utstrekning det da er behov for en avklaring av hvordan den omtvistede reisetiden skal kategoriseres etter legaldefinisjonen i § 10-1, er følgelig noe uklart. Jeg legger likevel til grunn at en avklaring vil kunne ha betydning for om flere av lovens vernebestemmelser i utgangspunktet kommer til anvendelse på slike reiser, og viser dessuten til at enkelte vernebestemmelser ikke er undergitt full avtalefrihet etter § 10-12 fjerde ledd. Saken vil dessuten kunne å ha stor prinsipiell betydning, noe også partshjelperens argumentasjon er et uttrykk for, jf. Rt-1990-874.

(43) I både ting- og lagmannsretten har spørsmålet om den aktuelle reisetiden skal anses som "arbeidstid" etter § 10-1 vært omtvistet. Etter at EFTA-domstolens rådgivende uttalelse forelå, aksepterte staten i prosesskrift 6. februar 2018 "at tiden Thue har brukt på de omstridte reisene i saken er å anse som arbeidstid både etter arbeidstidsdirektivet og etter de parallelle vernebestemmelsene i aml". Jeg kan ikke se at en slik enighet – i hvert fall ikke på dette stadium av saken – gir grunnlag for avvisning. Etter mitt syn foreligger det fortsatt et behov for en formalisert rettsavklaring av om reisetiden skal anses som

arbeidstid etter vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10. Dette mener jeg bør gjelde selv om eventuelle brudd på lovens vernebestemmelser ikke er nærmere konkretisert.

- (44) Kravet om at reisetiden skal anses som arbeidstid etter vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10 blir etter dette fremmet til behandling også i Høyesterett. Jeg vil samtidig understreke at en dom i Thues favør ikke er avgjørende for hva som skal anses som arbeidstid i andre sammenhenger; verken i tariffavtaler, i andre deler av arbeidsmiljøloven eller i lovgivningen for øvrig.
- (45) 2. Arbeidstid
- (46) Arbeidsmiljøloven kapittel 10 har overskriften "Arbeidstid", og inneholder følgende legaldefinisjon i § 10-1:
- "(1) Med arbeidstid menes den tid arbeidstaker står til disposisjon for arbeidsgiver.
- (2) Med arbeidsfri menes den tid arbeidstaker ikke står til disposisjon for arbeidsgiver."
- (47) Bestemmelsen viderefører den tilsvarende legaldefinisjonen i arbeidsmiljøloven av 1977 § 46. Som det fremgår av Ot.prp. nr. 41 (1975–1976) side 36 og Ot.prp. nr. 49 (2004–2005) side 151 er formålet med lovbestemmelser som regulerer arbeidstiden å "sikre at arbeidstakerne har en arbeidstid som ikke påfører dem og deres nærmeste familie unødige helsemessige og sosiale belastninger."
- (48) I dommen inntatt i Rt-2001-418 tolket Høyesterett dagjeldende § 46 nr. 1 slik at arbeidstakeres oppmøtested på Statoils anlegg på Kårstø kunne flyttes fra hovedporten og lenger inn på anlegget. Konsekvensen var at samlet reise- og gangtid inne på anlegget ble forlenget med inntil 25 minutter. Arbeidstakerne ble ikke ansett for å stå "til disposisjon for arbeidsgiver for å utføre arbeidsoppgaver i henhold til arbeidsavtalen" i denne tiden.
- (49) Til dette uttaler førstvoterende følgende på side 426:
- "Jeg finner det klart at det ikke utføres arbeid selv om arbeidsgiver har pålagt arbeidstakerne restriksjoner under transporten inne på anlegget av hensyn til sikkerheten. Verken forbud mot å bruke egne biler, pålegg om bruk av vernetøy – eller dispensasjon fra slik bruk – registrering av hvor arbeidstaker befinner seg på området, avståelse fra røyking, fra bruk av mobiltelefon eller lytting på radio etc., medfører at arbeidstakerne kan sies å utføre arbeid for arbeidsgiver selv om handlefriheten her begrenses. Disse restriksjoner gjelder for alle, derunder besøkende, som befinner seg inne på anlegget. Jeg kan heller ikke se at det forhold at arbeidstakerne under reise- og gangtiden inne på anlegget er pålagt å innrapportere eventuelle brudd på helse-, miljø- og sikkerhetsbestemmelsene, og at manglende innrapportering kan tenkes å få arbeidsrettslige konsekvenser, gjør at arbeidstakerne kan sies å være til arbeidsgivers disposisjon for å utføre arbeid."**
- (50) Høyesterett stilte her strenge krav til at reisetid skal anses som arbeidstid, men til forskjell fra vår sak var det spørsmål om tiden til og fra arbeidstakerens nye faste oppmøtested. Det er ikke tvilsomt at slik reisetid i utgangspunktet faller utenfor begrepet "arbeidstid".

- (51) I spesialmerknadene til gjeldende lov § 10-1 redegjør departementet for Kårstø-dommen, med en presisering av at "uttrykket 'til disposisjon' må forstås slik at det forutsetter at arbeidstaker står til disposisjon for arbeidsgiver for å utføre arbeidsoppgaver i henhold til arbeidsavtalen". I Ot.prp. nr. 49 (2004–2005) side 315 oppsummeres deretter rettstilstanden på følgende måte:
- "Reise til og fra arbeidet vil som i dag falle utenfor definisjonen av arbeidstid. Dersom arbeidstakeren i løpet av arbeidsdagen blir sendt til et arbeidssted utenfor virksomheten, men kommer tilbake før arbeidsdagen er avsluttet, vil normalt slike reiser regnes som arbeidstid. Annen reisetid i forbindelse med arbeid lengre unna arbeidsstedet hvor for eksempel overnatting er nødvendig vil ikke være arbeidstid, med mindre arbeidstakeren blir pålagt plikter slik at vedkommende likevel må sies å stå til arbeidsgivers disposisjon."**
- (52) De omtvistede reisene i vår sak faller inn under siste kategori om reisetid utenom arbeidstiden. Slik reisetid regnes altså ifølge forarbeidene ikke som arbeidstid med mindre arbeidstakeren er pålagt å utføre arbeidsoppgaver i henhold til arbeidsavtalen og derfor må sies å stå til arbeidsgiverens disposisjon.
- (53) Rådsdirektiv 93/104/EF om visse aspekter ved organisering av arbeidstiden ble gjennomført i norsk rett ved lov 30. april 1998 nr. 24 som følge av forpliktelsene etter EØS-avtalen. Det ble ikke ansett nødvendig å endre definisjonen av begrepet arbeidstid i arbeidsmiljøloven § 46 nr. 1. Med virkning fra 1. august 2005 er dette direktivet avløst av rådsdirektiv 2003/88/EF (arbeidstidsdirektivet), som i artikkel 2 definerer arbeidstid som "det tidsrum hvori arbeidstageren er på arbejde og står til arbeidsgiverens rådighed under udførelsen af sin beskæftigelse eller sine opgaver ...".
- (54) Hvordan denne definisjonen nærmere er å forstå i et tilfelle som vårt, har altså EFTA-domstolen nå gitt en rådgivende uttalelse om.
- (55) EFTA-domstolen peker i avsnitt 63 innledningsvis på at direktivet har til formål å sikre minsteperioder for daglig og ukentlig hvile, herunder pauser, samt å sikre en øvre grense for arbeidstid per uke.
- (56) I avsnitt 68 tar EFTA-domstolen utgangspunkt i at de to begrepene – arbeidstid og hviletid – er gjensidig utelukkende. Grensedragningen beror på en konkret vurdering i den enkelte sak hvor flere faktorer tas i betraktning. Statens anførsel om at bare aktivt arbeid kan klassifiseres som arbeidstid, finner EFTA-domstolen ingen hjemmel for i direktivet. EFTA-domstolen foretar deretter en vurdering av om de tre elementene i begrepet "arbeidstid" omtalt i avsnitt 67 er til stede for de omtvistede reisene. EU-domstolens dom 10. september 2015 i sak C-266/14 *Tyco* står helt sentralt i EFTA-domstolens uttalelse.
- (57) Når det gjelder det *første* elementet – at arbeidstakeren må utføre sine arbeidsoppgaver eller plikter innenfor rammen av sitt arbeidsforhold – viser EFTA-domstolen i avsnitt 70 til at en reise gjennomført av en arbeidstaker for å utføre oppgaver arbeidstakeren var pålagt av arbeidsgiver på et annet sted enn sitt faste eller sedvanlige oppmøtested, er en nødvendig og vesentlig forutsetning for at arbeidstakeren skal kunne ivareta sine arbeidsoppgaver på en pliktoppfyllende måte.
- (58) Til det *andre* elementet – at arbeidstakeren i løpet av tiden må stå til arbeidsgivers disposisjon – tar EFTA-domstolen i avsnitt 73 utgangspunkt i at arbeidstakeren må være i en situasjon der han er rettslig forpliktet til å følge sin arbeidsgivers instruksjoner og utføre

sine arbeidsoppgaver for arbeidsgiveren. Under henvisning til praksis fra EU-domstolen tilføyes det at intensiteten i arbeidet som arbeidstakeren utfører, ikke inngår i denne vurderingen. I forlengelsen av dette uttaler domstolen følgende i avsnitt 75 og 77:

"En arbeidstaker som er i en tilsvarende situasjon som den ankende part ved at han reiser til og/eller fra et annet sted enn sitt faste eller sedvanlige oppmøtested for å utføre sine arbeidsoppgaver eller plikter på dette andre sted som angitt av arbeidsgiver, kan ha en viss grad av fleksibilitet og valgfrihet med hensyn til transportmiddel og alternative reiseruter. Imidlertid er denne reisetid nødvendig, og i løpet av denne tid er arbeidstakeren forpliktet til å følge arbeidsgiverens instruksjoner, og arbeidsgiveren kan fritt avlyse, endre eller legge til oppdrag. Under den nødvendige reisetid, som normalt ikke kan forkortes, kan arbeidstakeren ikke fritt og uten avbrudd beskjeftige seg med egne interesser og står altså til arbeidsgivers disposisjon (jf. *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 39).

...

I rettsmøtet opplyste den ankende parts prosessfullmektig at den ankende parts 'assignments were conducted in compliance with normal procedure and under the supervision of his leader'. Hun la til at den ankende part reiste enten med politibil eller politibuss, bar våpen og hadde både arbeidsgivers og sin egen private mobiltelefon, og at kjøretøyets bevegelser ble overvåket med GPS fra Operasjonssentralen. Videre sa hun at bilene var utstyrt med politiets sambandssystem, som den ankende part brukte til å informere Operasjonssentralen om sine bevegelser."

- (59) EFTA-domstolen trekker altså her frem både generelle og individuelle karakteristika ved de aktuelle reisene.
- (60) Om det *tredje* elementet – at arbeidstakeren må arbeide – viser EFTA-domstolen i avsnitt 79 til at pålegg om at en arbeidstaker skal tjenestegjøre på andre steder enn sitt faste eller sedvanlige oppmøtested, nødvendigvis vil medføre at arbeidstakeren fratras muligheten til å bestemme pendleavstand. I avsnitt 80 heter det videre om dette:
- "Om en arbeidstaker som den ankende part er forpliktet til å påta seg visse oppdrag på andre steder enn på sitt faste eller sedvanlige oppmøtested, må følgelig reisen til og fra dette sted betraktes som en integrert del av hans arbeid. Som en følge av dette må han under den nødvendige reisetid anses å være 'i arbeid' etter direktivet artikkel 2 nr. 1. Det er uvesentlig om slike reiser finner sted utenfor arbeidstakerens alminnelige arbeidstid."**
- (61) I avsnitt 83 konkluderer EFTA-domstolen med at den nødvendige tid som medgår til reise utenfor alminnelig arbeidstid til og/eller fra et annet sted enn hans faste eller sedvanlige oppmøtested for å utføre sine oppgaver og plikter etter arbeidsavtalen, utgjør arbeidstid etter direktivet artikkel 2.
- (62) Partene er uenige om rekkevidden av EFTA-domstolens rådgivende uttalelse. Jeg finner ikke grunn til å ta stilling til denne uenigheten, men nøyer meg med å konstatere at uttalelsen er klar for så vidt gjelder de reisene Thue har nedlagt påstand om. Så langt synes det også å være enighet mellom partene.
- (63) Som det fremgår HR-2016-2554-P (Holship) avsnitt 76 til 78, er EFTA-domstolens tolkningsuttalelser rådgivende og ikke formelt bindende. Nasjonale domstoler må ta selvstendig stilling til hvordan EØS-retten skal forstås og anvendes. For å sikre den tilsiktede rettsenheten innenfor EØS-området, må domstolene likevel normalt følge EFTA-domstolens forståelse av EØS-retten. Bare hvis det foreligger "særlige grunner"

kan det være aktuelt å fravike en rådgivende tolkningsuttalelse. Både bevisbedømmelsen og den konkrete rettsanvendelsen hører imidlertid under nasjonale domstoler.

- (64) Jeg kan ikke se at det foreligger noen særlige grunner til å fravike EFTA-domstolens forståelse av direktivet i dette tilfellet. EFTA-domstolen ble riktignok gjort oppmerksom på at det var uenighet mellom partene om hvorvidt Thue var forpliktet til å kontakte Operasjonssentralen ved avreise. Denne uklarheten har imidlertid ikke medført noe forbehold fra EFTA-domstolens side, og slik jeg leser uttalelsen, mener domstolen at reisene uansett var nødvendige for å løse de aktuelle oppdragene.
- (65) Arbeidstidsdirektivet er implementert i norsk rett gjennom arbeidsmiljøloven, jf. Ot.prp. nr. 49 (2004–2005) side 152. Lovgiver har med andre ord forutsatt at de parallelle vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10 er i samsvar med direktivet. Det følger da av presumsjonsprinsippet at arbeidstidsbegrepet i disse vernebestemmelsene tolkes på samme måte som artikkel 2 i arbeidstidsdirektivet. Jeg nevner for ordens skyld at direktivet med et unntak som er uten betydning for vår sak, ikke kommer til anvendelse på arbeidstakernes krav på godtgjørelse, jf. også EFTA-domstolens uttalelse avsnitt 64.
- (66) Min konklusjon er da at den omtvistede reisetiden må anses som arbeidstid etter de bestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10 som implementerer arbeidstidsdirektivet.
- (67) 3. Godtgjørelse
- (68) Spørsmålet er dernest hvordan de omtvistede reisene skal godtgjøres – som reisetid eller som overtid. Partene har ikke gått inn på hvilke økonomiske konsekvenser denne sontringen har for Thue, men er enige om at det ikke foreligger feil ved utbetalingene dersom reglene om reisetidsgodtgjørelse kommer til anvendelse.
- (69) Det er inngått særavtale om "Arbeidstidsbestemmelser for politi- og lensmannsetaten" for perioden 1. april 2013 til 31. desember 2015 (ATB 2013) mellom Politidirektoratet på den ene siden og Norges Politilederlag, Norsk Tjenestemannslag, Parat, Politijuristene og Politiets Fellesforbund på den andre siden. Thue er medlem av Politiets Fellesforbund og følgelig bundet av denne avtalen, som anses som en integrert del av hans arbeidsavtale, jf. HR-2016-1446-A avsnitt 62. Hvordan den aktuelle reisetiden skal godtgjøres beror på en tolkningen av ATB 2013 § 15 "Godtgjørelser".
- (70) Ordlyden står sentralt ved tolkningen av tariffavtaler. Som det fremgår av ARD-2010-211 avsnitt 41–43 og ARD-2011-51 avsnitt 50, kreves det sterke holdepunkter for å legge til grunn en tolkning som ikke har støtte i ordlyden. Slike holdepunkter kan for eksempel være en felles avvikende avtaleforståelse mellom tariffpartene, tariffhistorikk og etterfølgende praktisering av avtalen. At tariffavtaler som hovedregel skal tolkes objektivt er også lagt til grunn i Rt-2004-297 avsnitt 49 og i HR-2016-1446-A avsnitt 63.
- (71) ATB 2013 § 15 nr. 7 regulerer godtgjørelse for overtidarbeid og § 15 nr. 10 regulerer kompensasjon for reiser innenlands.
- (72) Når det gjelder godtgjørelse for overtidarbeid, vises det i § 15 nr. 7 første ledd til fellesbestemmelsenes § 13 nr. 2 om overtidsbetaling og nr. 3 om avspasering. Fellesbestemmelsene er inntatt i Hovedtariffavtalen i staten (HTA), som på det aktuelle

tidspunktet gjaldt for perioden 1. mai 2012 til 30. april 2014. For overtidsarbeid utbetales et tillegg til timelønnen på 50 prosent, som øker til 100 prosent for overtidsarbeid på blant annet kvelds- og nattestid samt lørdager og søndager. I § 15 nr. 7 pkt. 1 til pkt. 4 er det i tillegg gitt nærmere bestemmelser om særkompensasjon og beregning av overtid, noe jeg kommer tilbake til.

- (73) Reisetidsbestemmelsen i § 15 nr. 10, som erstatter de mer utførlige reglene i § 12 i de tidligere ATBene, viser kort og godt til fellesbestemmelsenes § 8. Hovedregelen om godtgjørelse for reiser innenlands er videreført, nemlig at reisetid utenom den alminnelige arbeidstid "regnes som time for time (1:1)". Reisetiden skal primært kompenseres med tilsvarende fritid, men hvis fritid ikke kan gis, utbetales timelønn etter Tabell C, 37,5 timesatsen for beregnet reisetid, med et tillegg på 50 prosent for reisetid på fri- og helligdager.
- (74) Thue viser til at han har stått til arbeidsgivers disposisjon under de aktuelle reisene. Han anfører at overtidsbegrepet i ATB 2013 § 15 nr. 7 er en funksjon av arbeidstidsbegrepet, og at de begge må tolkes på samme måte som de tilsvarende begrepene i arbeidsmiljøloven § 10-1, jf. § 10-6.
- (75) Jeg er ikke enig i dette.
- (76) Som jeg allerede har redegjort for, opererer arbeidsmiljøloven § 10-1 med *to* kategorier tid; "arbeidstid" og "arbeidsfri". Tariffavtalens bestemmelser om godtgjørelse derimot, er fremforhandlet mellom partene i arbeidslivet under tilnærmet full avtalefrihet, jf. arbeidsmiljøloven § 10-12 fjerde ledd. Det står da partene fritt å gradere arbeidstakers godtgjørelse etter *flere* kategorier, for eksempel aktiv arbeidstid og reisetid. Dette innebærer at tolkningen av tariffavtalen i utgangspunktet står på egne ben, jf. ARD-2001-16 side 32.
- (77) Det er likevel ikke noe i veien for å knytte begrepene i en tariffavtale til ord og uttrykk i lovgivningen. Det er imidlertid ingen holdepunkter for at tariffpartene har ment å basere begrepene "arbeidstid" og "overtid" på arbeidsmiljølovens todeling. ATB 2013 § 3 inneholder tvert imot egne definisjoner av de to begrepene, der alminnelig arbeidstid er definert som "[a]ktivt arbeid i den tid arbeidstaker står til disposisjon for arbeidsgiver og som ikke er overtid". Som jeg kommer tilbake til, har formuleringen "aktivt arbeid" også vært benyttet i andre bestemmelser, for eksempel som en motsetning til "ren reisetid".
- (78) Thue har vist til at tjenestereiser har vært ansett som arbeidstid i tariffavtalene i staten siden 1976. I "Nye fellesbestemmelser i lønnsregulativet" av 1976 hadde reisetidsbestemmelsen for sentraladministrasjonen overskriften "Arbeidstid på reiser". Også i St. prp. nr. 144 (1975–76) om kombinerte inntektsoppgjør er bestemmelsen omtalt under samme overskrift. Overskriften er videreført i etterfølgende hovedavtaler frem til HTA 2002, da § 8 fikk overskriften "Kompensasjon for reiser innenlands", riktignok med fortsatt bruk av begrepet "arbeidstid" i bestemmelsens punkt 3.
- (79) Jeg kan ikke se at bruken av begrepet "arbeidstid" løser spørsmålet om hvordan reisetid skal godtgjøres. De nye fellesbestemmelsene av 1976 ble fremforhandlet *før* arbeidstidsbegrepet for første gang ble legaldefinert i arbeidsmiljøloven av 1977. Tariffhistorikken taler dermed *mot* å knytte arbeidstidsbegrepet til lovens etterfølgende legaldefinisjon. Etter de nye fellesbestemmelsene ble dessuten reisetid utenom ordinær

arbeidstid på hverdager regnet som ¼ tid, mens reisetid på fri- og helligdager ble regnet som ½ tid. Dette viser at begrepsbruken ikke har vært styrende for godtgjørelsen. Først fra HTA 2002 ble reisetid godtgjort med samme forholdstall som ordinær arbeidstid (1:1).

- (80) Spørsmålet er da om Thues aktiviteter under de omtvistede reisene må anses som overtidsarbeid etter en selvstendig tolkning av ATB 2013.
- (81) Det følger av reisetidsbestemmelsen i fellesbestemmelsenes § 8 nr. 4 første punktum at "[a]rbeidet tid utover den alminnelige arbeidstid regnes som overtid". Det er ikke anført at det ligger noe annet i denne overtidsbestemmelsen enn det som følger av ATB 2013 § 15 nr. 7. Ved anvendelsen av begge bestemmelsene er det da naturlig å ta utgangspunkt i definisjonen av alminnelig arbeidstid i ATB 2013 § 3, som altså krever "aktivt arbeid" slik jeg allerede har vært inne på. Kravet til "aktivt arbeid under reisefraværet" som vilkår for overtidsgodtgjørelse, fremgikk også av de tidligere ATBene § 12 frem til ATB 2013. Det er ingen holdepunkter for at det gjennom den nye henvisningen til fellesbestemmelsenes § 8 var meningen å endre på dette. I et avtalespeil utarbeidet 1. oktober 2012 av arbeidsgiver, er definisjonen av overtid i ATB 2009 § 3 nr. 3 bokstav b som "annet aktivt arbeid pålagt av overordnet", foreslått "tatt vekk da dette følger av vanlig regelverk". Også fellesbestemmelsene bygger på en grunnleggende sontring mellom arbeidstid og reisetid. Dette innebærer likevel ikke at grensedragningen i praksis alltid er like klar.
- (82) Thue har fått overtidsgodtgjørelse for de delene av reisene der han utførte politioppgaver i form av trening, rekognosering og planlegging av forestående oppdrag. Uenigheten nedfelt i partenes påstander pkt. 2 knytter seg hovedsakelig til returreisene, og spørsmålet er om reisene *som sådan* må anses som overtidsarbeid med krav på overtidsgodtgjørelse. Thue har særlig fremhevet at reisene foregikk i tjenestebil, at han meldte seg for Operasjonssentralen ved avreise og var tilgjengelig over sambandet under reisene, samt at han brakte med seg våpen.
- (83) Jeg er enig med lagmannsretten i at ingen av disse aktivitetene isolert sett utløser krav på overtidsgodtgjørelse. For at bruk av tjenestebil skal regnes som overtid, må det dreie seg om transportoppdrag etter definisjonen i avtalens § 3. Dette er ikke tilfellet for de angjeldende reisene, noe jeg kommer tilbake til. Videre utløser ikke meldingen til Operasjonssentralen ved avreise i seg selv plikter som Thue ikke allerede var underlagt. Etter politiloven § 22 og politiinstruksen § 6-2 er en polititjenestemann gjenstand for beordring også i sin fritid. Endelig er jeg enig med staten i at frakt av våpen kan sammenlignes med frakt av annet materiale som krever særlig aktsomhet – for eksempel graderte eller andre taushetspliktbelagte dokumenter – uten at dette medfører at reisetiden regnes som overtid.
- (84) Partene har ikke problematisert spørsmålet om den avgrensede tiden brukt til henting og avlevering av tjenestebil og våpen skal anses som arbeidstid, eventuelt "nødvendig for- og etterarbeid som må tas under reisefraværet" etter fellesbestemmelsenes § 8 nr. 4 andre punktum. Mye kan tale for dette, men slik prosedyren for Høyesterett har vært lagt opp har jeg ikke foranledning til å gå nærmere inn på denne problemstillingen.
- (85) Etter mitt syn innebærer heller ikke aktivitetene samlet sett at reisene må regnes som overtid. Det primære med reisene var forflytningen til og fra tjenestestedene der det skulle utføres aktivt politiarbeid. Thue hadde dessuten den sedvanlige fleksibiliteten som

tjenestemenn ellers har under slike tjenestereiser. Dersom *hele* reisen i tilfeller som dette skal regnes som overtid, vil sontringen mellom reisetid og overtid forskyves på en måte som jeg ikke finner dekning for i avtaleverket. Fellesbestemmelsenes § 8 nr. 4 legger tvert imot opp til en konkret tilnærming til hvilke deler av reisen som eventuelt utgjør aktivt arbeid med rett til overtidsgodtgjørelse. Også andre særbestemmelser om overtid på reise ville hatt mindre selvstendig betydning med en slik tolkning.

(86) Dette bringer meg over til den såkalte førerregelen, som Thue også har påberopt til støtte for sitt krav.

(87) De tidligere ATBene inneholdt en uttrykkelig bestemmelse i § 12 om at "føring av bil som disponeres av staten" fullt ut skulle regnes som arbeidstid med rett til overtidsgodtgjørelse. Spørsmålet er om regelen falt bort ved at § 15 nr. 10 nå viser til fellesbestemmelsenes § 8, som ikke har en tilsvarende førerregel. Thue mener at de ulike typetilfellene i tidligere § 12 ble flyttet til definisjonen av overtid i avtalens § 3, mens staten mener at førerregelen ble byttet mot en utvidet transportregel, som jeg straks kommer tilbake til.

(88) Når det gjelder bakgrunnen for at førerregelen ikke lenger står i ATB 2013, tar jeg utgangspunkt i statens påtegning i forslag til forenkling av ATB 2009 § 12, der det heter:

"Gamle § 12 som omhandler reisetid vil bli HTA § 8. Dette ut fra ny definisjon av overtid".

(89) Den nye definisjonen av overtid i ATB 2013 § 3 fikk følgende ordlyd:

"Som overtidsarbeid regnes:

- **alt pålagt arbeid utover den på arbeidsplanens oppførte daglige arbeidstid**
- **pliktig og dokumenterbart arbeid under beredskapsvakt utenfor arbeidsstedet**
- **transportoppdrag fra/til tjenestested i direkte forlengelse av pålagt tjenestehandling innenlands, når transporten strekker seg utover arbeidsplanens oppførte daglige arbeidstid."**

(90) Første strekpunkt er en videreføring av tidligere ATBer, mens det i siste strekpunkt er gjort en utvidelse av transportregelen gjennom formuleringen "transportoppdrag fra/til tjenestested". Tidligere var overtid i tilknytning til transport begrenset til å gjelde "transport av arrestant eller annen like krevende transport av person i den tid person(ene) føres". Reisetiden til eller fra selve persontransporten falt med andre ord utenfor § 12 nr. 1 bokstav a.

(91) Den partssammensatte arbeidsgruppen som ble nedsatt i forbindelse med revisjonen av ATBen, utferdiget i oktober 2012 et arbeidsdokumentet der det i kommentarfeltet til § 12 fremgår at:

"Org har foreslått endring i forhold til forlengelse av tjenesteoppdrag i stedet for *føring* og at de som er på oppdrag får lik godtgjørelse (§ 3-3)."

(92) Bakgrunnen for endringen var altså at man ville komme bort fra forskjellsbehandlingen som besto i at en tjenestemann som var fører av tjenestebil fikk overtidsbetaling, mens en

tjenestemann som var passasjer, måtte nøye seg med reisetidsgodtgjørelse. Etter det jeg har forstått, var denne problemstillingen særlig trukket frem i forbindelse med retur fra utført transportoppdrag.

- (93) All den stund det var førerregelen med den forskjellsbehandling den innebar man ville bort fra, kan jeg vanskelig se at det er grunnlag for å innfortolke førerregelen i definisjonsbestemmelsen i § 3. At meningen var å *utvide* førerregelen til både å gjelde fører og øvrige tjenestemenn i bilen uavhengig av type oppdrag, er det ingen holdepunkter for. For ordens skyld nevner jeg at partene er enige om at de omtvistede reisene ikke omfattes av begrepet "transportoppdrag" i § 3.
- (94) I likhet med andre statsansatte, har Thue da ikke krav på overtidsbetaling for føring av tjenestebil.
- (95) Thue har endelig anført at overtidsregelen i ATB 2013 § 15 nr. 7 pkt. 2 kommer til anvendelse. Bestemmelsen lyder slik:
- "Blir en tjenestemann på sin fritid/beredskapsvakt beordret til å møte til overtidstjeneste på annet sted enn sitt faste tjenestested, regnes tjenestetiden som tidsrommet mellom utreise fra og tilbakekomst til bopel".**
- (96) Det er ingen uenighet mellom partene om at Thue på sin fritid ble beordret til å eskortere Erna Solberg på et annet sted enn sitt faste tjenestested, og at inngangsvilkåret for overtid følgelig er oppfylt for så vidt gjelder denne reisen. Partene er imidlertid uenige om tolkningen av begrepet "tjenestetiden". Thue anfører at hele tidsperioden fra en tjenestemann forlater boligen til han returnerer skal anses som overtid, mens staten anfører at bestemmelsen bare er en *presisering* av den vanlige sondringen mellom godtgjørelse for overtid etter nr. 7 og for reisetid etter nr. 10.
- (97) I likhet med lagmannsretten mener jeg det er nærliggende å forstå begrepet "tjenestetiden" som en referanse til "overtidstjeneste" tidligere i samme setning. Ordlyden tilsier da at "tjenestetiden" er den tid det skal gis overtidsgodtgjørelse for. Som jeg kommer tilbake til, inneholder bestemmelsen heller ingen henvisning til den nye reisetidsbestemmelsen i HTA § 8. At den likevel skal tolkes som en presisering av det som ellers følger av denne reisetidsbestemmelsen, har da ikke lenger noen støtte i ordlyden.
- (98) Paragraf 15 nr. 7 pkt. 2 må videre sees i sammenheng med den forutgående kompensasjonsregelen i § 15 nr. 7 pkt. 1 siste avsnitt, som lyder slik:
- "Det utbetales en særkompensasjon på 2 timer forhøyet overtidsgodtgjørelse på reisetid på ukefriday, og friday også for ren reisetid etter fellesbestemmelsen § 8. Ukefridagen eller fridagen må være berørt med minst 2 timer reisetid for at slik særkompensasjon skal utbetales".**
- (99) Det gir god sammenheng i avtaleverket at reiser som faller inn under denne bestemmelsen godtgjøres med to overtidstimer, mens reiser til overtidstjeneste ved et *annet tjenestested* etter nr. 7 pkt. 2 godtgjøres med medgått tid fra og tilbake til bopel. Særbestemmelsene om ekstra reisetid ved beordring til overtidsarbeid under planlagt fritid/friday, må dessuten sees i sammenheng med avtalens § 3 der det står at overtid i alminnelighet skal utføres "i direkte tilknytning til den ordinære arbeidstid".

- (100) Jeg går så over til tariffhistorikken.
- (101) Den første ATBen som er fremlagt i saken er fra 1999. Forgjengeren til någjeldende § 15 nr. 7 pkt. 2 var inntatt i § 11 nr. 4 bokstav a. Frem til og med ATB 2009, som ble avløst av ATB 2013, hadde bestemmelsen i tillegg en siste setning om at "[a]rbeids- og reisetid beregnes etter reglene i § 12". Det er denne setningen staten påberoper til støtte for at begrepet "tjenestetiden" må tolkes som en henvisning til den vanlige sontringen mellom arbeidstid og reisetid.
- (102) Jeg er ikke enig i dette.
- (103) Jeg viser innledningsvis til at begrepet "tjenestetid" også ble benyttet i de tidligere ATBenes § 11 nr. 4 bokstav b. Denne bestemmelsen, som gjaldt tilsvarende beordring som i bokstav a, men til tjenestemannens *faste tjenestested*, lød slik:
- "Blir en tjenestemann på sin fritid beordret til å møte til overtidstjeneste på sitt faste tjenestested, regnes tiden fra fremmøte til dimittering, tillagt oppmøtetid med 1 time som tjenestetid. Oppmøtetiden regnes som timen forut for fremmøte. ... "**
- (104) Det er ikke tvilsomt at begrepet "tjenestetid" i denne bestemmelsen var den tid det skulle betales overtidsgodtgjørelse for, herunder en times oppmøtetid. Det ville gitt dårlig sammenheng mellom bokstav a og b dersom begrepet "tjenestetid" skulle tolkes forskjellig i de to bestemmelsene med den konsekvens at overtidstjeneste ved fast tjenestested skulle kompenseres *bedre* enn tilsvarende overtidstjeneste ved et annet tjenestested enn det faste.
- (105) For forståelsen av tariffhistorikken viser jeg videre til at overtidsgodtgjørelse gis i form av prosentvise tillegg til den vanlige godtgjørelsen, jf. tidligere ATBer § 11 nr. 3 og ATB 2013 § 15 nr. 7 første ledd. I ATB 1999 fulgte det av § 12 nr. 3 "Halvtidsberegning" at ren reisetid – det vil si reisetid utenom ordinær arbeidstid hvor "det ikke utføres aktivt arbeid" – skulle regnes som ½ arbeidstid. På dette tidspunkt hadde med andre ord overtidsbestemmelsens henvisning til § 12 selvstendig betydning for *beregningen* av overtidstillegget.
- (106) Politidirektoratets brev 18. november 2002 er illustrerende for henvisningens betydning for denne beregningen. Brevet gjaldt dekning av reiseutgifter og overtidsgodtgjørelse i forbindelse med at en tjenestemann på sin ukefridag skulle avgi vitneforklaring utenfor fast tjenestested. Etter direktoratets vurdering burde "reiseutgifter og overtidsgodtgjørelse dekkes for hele reisen fra/til bopel. ... Overtidsgodtgjørelse må beregnes etter arbeidstidsbestemmelsene for politiutdannet personell § 11 nr. 4 a og § 12 nr. 3 – evt. § 11 nr. 4 c hvis det dreier seg om minstetid". Henvisningsrekken bekrefter at det var halvtidsberegningen etter § 12 nr. 3 som den prosentvise overtidsgodtgjørelsen skulle fastsettes på grunnlag av.
- (107) Fra og med ATB 2005 regnes reisetid time for time (1:1) med den konsekvens at den beregningseffekten jeg nå har omtalt, bortfalt. Selv om henvisningen til § 12 derved skulle ha blitt overflødig, kan jeg ikke se at *overtidsregelen* i § 11 nr. 4 bokstav a samtidig mistet sitt innhold.
- (108) Det er heller ingen holdepunkter for at partene under de tidligere ATBene hadde en slik felles oppfatning av bestemmelsen. Politiets Fellesforbund avholdt i 2009 et ATB-kurs,

der det i kursmateriellet ble gitt uttrykk for at en tjenestemann som på en ukefriday blir beordret til overtidstjeneste på et annet sted enn sitt faste tjenestested, har krav på "reisegodtgjørelse, reisetid og overtid fra avreise bopel og tilbakekomst bopel". Dette er i tråd med Politidirektoratets brev fra 2002, som jeg allerede har redegjort for.

- (109) Jeg nevner endelig at Thue etter å ha fylt ut overtidsskjema for oppdrag nr. 3, mottok følgende e-post fra Sogn og Fjordane politidistrikt:

"... Statsminister Solberg i Årdal.

Etter dei nye retningslinjene ang. reisetid og arbeidstid, må vi føre reise på dette oppdraget.

Har lagt inn reisetid frå 08.00-11.00, aktivt arbeid frå 11-16.40 og reisetid tilbake 16.40-19.40."

- (110) Arbeidsgiver ser med andre ord ut til å ha ment at reisetidsgodtgjørelse for deler av dette oppdraget innebar en omlegging av tidligere praksis.
- (111) Gjennomgangen av tariffhistorikken og partenes posisjoner gir etter dette ikke støtte for statens tolkning av ATB 2013 § 15 nr. 7 pkt. 2. I tråd med ordlyden må bestemmelsen tolkes som en selvstendig særregel om overtid i de tilfellene tjenestemannen på sin fritid beordres til å møte til overtidstjeneste på et annet sted enn sitt faste tjenestested. Thue skal da ha overtidsgodtgjørelse for oppdrag nr. 3 også for returreisen den 16. november fra kl. 16.40 til kl. 19.40.
- (112) Thues arbeidsplaner er ikke dokumentert for Høyesterett, men det synes å være enighet om at oppdrag nr. 1 og nr. 2 fant sted i tilknytning til Thues alminnelige arbeidstid. For disse oppdragene kommer da ikke særregelen i § 15 nr. 7 pkt. 2 til anvendelse.
- (113) Begge parter har nedlagt påstand om at lagmannsrettens domsslutning pkt. 3 om at utgiftene til de arbeidslivskyndige meddommerne for begge instanser dekkes av partene i fellesskap, må oppheves. Jeg er enig i dette. Det følger av rettsgebyrloven § 10 nr. 10 at partene ikke skal betale for meddommere i "sak mot arbeidsgiver, når saken gjelder tjeneste- eller arbeidsforhold og reises av arbeidstaker".
- (114) Ingen av partene kan sies å ha vunnet saken, jf. tvisteloven § 20-2 første og andre ledd, og jeg finner ikke grunn til å anvende unntaksbestemmelsen i § 20-3. Hver av partene og partshjelperen må etter dette dekke egne sakskostnader for alle tre instanser.
- (115) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Tidsrommene 6. oktober 2013 fra kl. 17.00 til kl. 18.30, 7. oktober 2013 fra kl. 16.20 til kl. 19.30, 8. oktober 2013 fra kl. 21.53 til kl. 23.35 og 16. november 2013 fra kl. 16.40 til kl. 19.40 anses som arbeidstid for Torbjørn Selstad Thue etter vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10 som implementerer arbeidstidsdirektivet.

2. Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet betaler Torbjørn Selstad Thue godtgjørelse etter ATB 2013 § 15 nr. 7 for tidsrommet 16. november 2013 fra kl.16.40 til kl. 19.40, med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer. For øvrig forkastes anken for så vidt gjelder slik godtgjørelse.
3. Lagmannsrettens domsslutning punkt 3 oppheves.
4. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.

- (116) Dommer **Kallerud**: Jeg er kommet til et annet resultat enn førstvoterende. Etter mitt syn er Thue berettiget til overtidsbetaling fordi de omstridte reisene må anses som "[a]rbeidet tid utover den alminnelige arbeidstid", jf. fellesbestemmelsenes § 8 nr. 4.
- (117) Jeg er enig med førstvoterende når det gjelder spørsmålet om rettslig interesse. Jeg slutter meg også til at de omtvistede reisene er å anse som arbeidstid etter de bestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10 som implementerer arbeidstidsdirektivet, jf. punkt 1 i førstvoterendes domskonklusjon.
- (118) Når det gjelder spørsmålet om Thue har krav på overtidsgodtgjørelse, tiltrer jeg førstvoterendes rettslige utgangspunkt: Kompensasjon for reisene reguleres av de tariffavtalene som gjaldt da reisene fant sted. Jeg er altså enig i at det ikke er avgjørende for hans krav at reisene er å anse som arbeidstid etter arbeidsmiljøloven kapittel 10. Jeg er også enig med henne i at den såkalte førerregelen ikke lenger har betydning.
- (119) Etter ATB 2013 § 15 nr. 10 reguleres kompensasjon for reiser innenlands i paragraf § 8 i fellesbestemmelsene. Partene har gitt uttrykk for at den overordnede tanke bak bestemmelsene i § 8 er at ordinær reisetid kompenseres med avspasering "time for time" eller med tilnærmet ordinær timelønn, jf. nr. 1 til 3, mens det gis overtidsbetaling dersom arbeidstakeren utfører arbeid under reisen, jf. nr. 4. Jeg er enig i at dette er den naturlige forståelsen.
- (120) Thue har ubestridt krav på kompensasjon for reisetiden i form av avspasering eller utbetaling av tilnærmet ordinær timelønn. Spørsmålet er om han også har krav på overtidsbetaling i medhold av § 8 nr. 4. Her har jeg et annet syn enn førstvoterende. Paragraf 8 nr. 4 første punktum har denne ordlyden:
- "Arbeidet tid utover den alminnelige arbeidstid regnes som overtid".**
- (121) Hva som nærmere ligger i "arbeidet tid" kan være noe usikkert, utover at uttrykket altså ikke nødvendigvis er sammenfallende med "arbeidstid" slik dette begrepet skal forstås i arbeidsmiljøloven kapittel 10, jf. førstvoterendes redegjørelse. Jeg går ikke nærmere inn på dette utover å slå fast at for at det skal foreligge "arbeidet tid" må arbeidstakeren under reisen utføre noe som naturlig kan karakteriseres som arbeid utover selve reisen. Ordinære reiser uten annen aktivitet enn å sørge for å komme frem til det sted arbeidet skal utføres, faller utvilsomt utenfor.
- (122) Etter mitt syn må Thue sies å ha arbeidet under reisene. Jeg legger her særlig vekt på den samlede vekten av følgende momenter:

- (123) Alle oppdragene ble innledet med at Thue reiste hjemmefra og til lensmannskontoret hvor han pakket politiets tjenestebil med utstyr. Etter mitt skjønn er denne – riktignok begrensede – oppgaven utvilsomt et arbeid som Thue utfører for arbeidsgiveren. Han meldte så fra til Operasjonssentralen om at han startet på reisen. Han hadde sambandsutstyr, og tjenestebilens bevegelser ble overvåket fra Operasjonssentralen. Han gjorde seg altså tilgjengelig for mulige oppdrag. Han skulle tjenestegjøre i UEH-laget og i bilen hadde han utstyr for en mulig væpnet aksjon. Disse omstendighetene gjør etter mitt syn at reisene får en ganske annen karakter enn ordinære reiser for å utføre arbeid et annet sted, for eksempel delta på møter eller konferanser.
- (124) Som nevnt av førstvoterende følger det av politiloven § 22, jf. politiinstruksen § 6-2 at polititjenestemenn har plikt til å gjøre tjeneste også på sin fritid i nærmere angitte tilfeller. Det sentrale i denne sammenhengen er at polityrket, med dets særlige plikter, gjør at en tjenestemann på reiser av en karakter som her – i tjenestebil, innmeldt til Operasjonssentralen og bevæpnet – på en ganske annen måte enn ved tjenestereiser flest må være forberedt på å måtte tre i aksjon, av eget tiltak eller etter ordre. Jeg er altså ikke enig med førstvoterende i at Thue hadde "den sedvanlige fleksibiliteten som tjenestemenn ellers har under slike tjenestereiser".
- (125) Det videre hendelsesforløp i det som har vært omtalt som "oppdrag nr. 1" var at Thue kjørte innom et annet lensmannskontor for å hente ut et tjenestevåpen fordi hans eget var på service. Igjen er det vanskelig å se dette som noe annet enn en form for arbeid. Etter å ha møtt en kollega på et tredje lensmannskontor trente de to på eskortekjøring. For denne siste delen av turen har arbeidsgiveren godtatt at det skal utbetales overtidstillegg. Etter mitt skjønn er denne sondringen kunstig. Slik jeg ser det er det naturlig å karakterisere det hele som "arbeidet tid".
- (126) Når det gjelder "oppdrag nr. 3" er reisen til oppmøtestedet godtatt som overtid, formentlig fordi det ble tatt en del telefoner for å planlegge oppdraget. Det er vanskelig å se noen god begrunnelse for at det ved oppdrag som dette skal være avgjørende for overtidsbetaling om det tas telefoner fra bilen.
- (127) Etter min oppfatning bør også returreisene godtas som "arbeidet tid". Også her er det tale om reiser med politiets tjenestebil, med melding til Operasjonssentralen og GPS-sporing, med sambandsutstyr som gjør kontinuerlig kontakt mulig og med utstyr for væpnet aksjon i bilen.
- (128) Jeg er etter dette kommet til at Thue bør gis fullt medhold i sitt krav på overtidsbetaling.
- (129) Det er med mitt resultat ikke nødvendig å ta stilling til om Thue også kan ha krav på overtidsgodtgjørelse etter bestemmelsen i ATB 2013 § 15 nr. 7 nr. 2 slik førstvoterende har kommet til for en av reisene.
- (130) Etter mitt resultat bør Thue og Politiets Fellesforbund tilkjennes sakskostnader for alle instanser.
- (131) Dommer **Webster:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Arntzen.
- (132) Kst. dommer **Sverdrup:** Likeså.

(133) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(134) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Tidsrommene 6. oktober 2013 fra kl. 17.00 til kl. 18.30, 7. oktober 2013 fra kl. 16.20 til kl. 19.30, 8. oktober 2013 fra kl. 21.53 til kl. 23.35 og 16. november 2013 fra kl. 16.40 til kl. 19.40 anses som arbeidstid for Torbjørn Selstad Thue etter vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven kapittel 10 som implementerer arbeidstidsdirektivet.
2. Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet betaler Torbjørn Selstad Thue godtgjørelse etter ATB 2013 § 15 nr. 7 for tidsrommet 16. november 2013 fra kl. 16.40 til kl. 19.40, med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer. For øvrig forkastes anken for så vidt gjelder slik godtgjørelse.
3. Lagmannsrettens domsslutning punkt 3 oppheves.
4. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.

Riktig utskrift bekreftes: